

מסמך מסכם

ההתמודדות עם הדה-לגיטימציה לישראל באירופה

מסמך מסכם של מושב הצד בכנס הרצליה האחד-עשר

מהלך הדיון

המערכה לדה-לגיטימציה של ישראל מתנהלת אמנם ברחבי העולם, אבל בישראל קיים חשש מיוחד מהאפשרות שישראל "תאבד את אירופה", ולכן הדיון כאן מתמקד באפיון התופעה באירופה, ובהפקת מסקנות ודרכי פעולה אל מול מערכה זו. הקביעה שישראל עומדת "לאבד את אירופה" איננה בהכרח נכונה, אך יחד עם זאת ניכר כי מסתמנות מגמות מדאיגות, וראוי אם כן לבחון את הנושא באופן מעמיק, לגלות את הסיכויים להטבה ולחשוף את הצדדים האפלים.

הבסיס האינטלקטואלי

בניתוח מעמיק ניכר כי הבעיה איננה חדשה. בניסיון למקם את התופעה בקונטקסט ההיסטורי הרחב יותר, התופעה של הדה-לגיטימציה של ישראל נופלת במסגרת המאבק על ההגמוניה התרבותית ("cultural hegemony"), ההגדרות בתחום נחלתו של הפוסט-מודרניזם האירופי, ובמסגרת מגמה מדעית ("scholarly") ואינטלקטואלית של ההסתערות של האינטליגנציה על עקרונות הרציונליזם, התרבות הנאורה, ומה שנראה כשליטה מערבית פוליטית – קרי ההשפעה של ערכים מערביים, וישראל מסומנת במסגרת זו. מקור התופעה הוא בדחיקת השמאל, שהשתתף באופן פעיל בניצחון על הנאציזם, אבל אחרי 1945 נתפס כאיום, במהלך המלחמה הקרה, כך שהוא הסיק כי אם איננו יכול לכבוש את מעוזי העוצמה הפוליטית, הרי שמאז 1945 השמאל שואף "לכבוש את מרכזי הייצור התרבותיים השולטים על האמת" ("conquer the sources of cultural production to control the truth"). אם אתה יכול לשלוט באלה, תוכל לעצב את האופן שבו חברות רואות את המציאות, ומסתכלות על העולם, על פי העדפותיך הפוליטיות. מגמה זו התפתחה לה במשך הזמן לתופעה המכונה "פוסט-מודרניזם", שצמחה בעיקר מהגרסה המרקסיסטית של המדע (scholarship) וההיסטוריוגרפיה המרקסיסטית. כפי שאמר פעם מישל פוקו, "ידע הוא כוח" – אם אתה יכול לשלוט בייצור הידע, אתה יכול לשלוט בכוח, בעוצמה.

דבר שני, התפיסה הפוסט-מודרניסטית קובעת כי הדרך שבה אנחנו רואים את ההיסטוריה, או מבינים את ההיסטוריה, היא דבר שנכפה עלינו על ידי המנצחים במלחמת העולם השנייה. המשימה כיום לפיכך, לכאורה, של אנשי האשכולות (scholars) הפוסט-מודרניסטים היא לחשוף את התרמיות שכפו המנצחים-ההגמונים, את השקירות של גרסתם, כביכול, ולקבע את הנרטיבות של המדוכאים,

מועד

יום שני, 7 בפברואר 2011,
שעה 07.30-10.00

יושבי ראש ומנחי הדיון

תא"ל (מיל.) יוסי קופרווסר, המשרד
לעניינים אסטרטגיים;

מר טומי שטיינר, המכון למדיניות
ואסטרטגיה

סיכום הדיון

ד"ר עודד ברוש, המכון למדיניות
ואסטרטגיה

מתדיינים

Mr. Robin Shepherd, Director of
International Affairs, Henry Jackson
Society

Rt. Hon. John Spellar, MP, UK
Shadow Minister for Foreign and
Commonwealth Affairs

Dr. Richard Prasquier, President,
Representative Council of French
(Jewish Institutions) (CRIF)

Mr. Claude Kandiyoti, Publisher,
Contact J

Dr. Emanuele Ottolenghi, Senior
Fellow, Foundation for the Defense
of Democracies

המסמך משקף את
דעת הכותבים בלבד

ושל אלה שנדחקו לשולי ההיסטוריה ("the task of the scholars is to expose the fallacies of the victors, the hegemony, and reaffirm the narratives of the oppressed and those who have been marginalized in history"). בקונטקסט זה הפלסטינאים הופכים למועמדים אידיאליים להפגין את ההיסטוריה של המדוכאים, נגד ההיסטוריה של ההגמונים. לפיכך עפ"י ההגדרה הרי שהפירוש ההיסטורי של הציונות הוא של ההגמון, ועל כן בהגדרה הוא שקרי, ובגדר מניפולציה של ההתרחשויות שנועד להנציח את הדיכוי של המובסים ("to perpetuate the oppression of the vanquished"), ושליחותו של ה-scholar כיום הוא לפיכך למצב מחדש את הנרטיב של המדוכא ("to renew the narrative of the oppressed"). כך, המחקר המדעי הופך ל"התנגדות" – ("Scholarship becomes 'resistance'").

בעת המלחמה הקרה, התעמולה שהוכתבה הייתה למעשה התעמולה הסובייטית, שקבעה שישראל היא נאצית, ומגמת הדה-קולוניזציה קבעה שהציונות היא גזענות, שכן ישראל הפכה ב-1967 לכובש ומכאן שניתן היה להדביק לה את התווית של מעצמה קולוניאלית. באירופה ניכר שהמורשת של הטרגדיה של המחיר הנורא של שתי מלחמות העולם, הראשונה והשנייה, היא כי כל מי שעוסק במלחמה מקבל תווית של פושע מלחמה, שכל מי שנלחם הוא בהגדרה, במשתמע, ipso facto, פושע מלחמה. מאוחר יותר, כשהקומוניזם התמוטט, הרי שהתופעה הכפולה של תלות באנגריה וגלובליזציה אפשרו אחרי 1989 את "החטיפה" של סוגיית זכויות האדם, ומכאן הרדיפה אחרי צדק למדוכאים ("pursuit of justice for the oppressed"). הבעיה שמולה אנו ניצבים כיום היא תוצר של המגמה ההיסטורית הזאת, וההיסטוריונים וחוקרי המזה"ת שיושבים במחלקות להיסטוריה או במחלקות המזה"ת, שמעצבים אותה כיום באקדמיה – ומלמדים את הדור החדש של חוקרים, חושבים, אנליסטים, פוליטיקאים, עיתונאים, וכיו"ב – אימצו את הרעיון שישראל היא ישות מלאכותית שנכפתה על הנרטיב של ה-indigenous people of the Middle East, ועל כן זהו קולוניאליזם מערבי וכלי ליהירות המערבית ("arrogance") שצריך ללחום בו.

אם מבינים את כל זה, ניתן להבין כי אין זה משנה אם בישראל יש ממשלה שבראשה עומד נתניהו או עומד אולמרט, או פרטי הגבולות העומדים לדין – אם יתנו לפלסטינים 97 אחוזים מהשטח, או 98 אחוזים מהשטח, או אם יהיו חילופי שטחים – לפתרון של שתי מדינות, ואין זה משנה מה ישראל תעשה, שכן ישראל עצמה איבדה את הלגיטימיות. זאת מאחר שמרכזי הייצור התרבותי של האמת ("the cultural production centers") קיבלו את הגרסה הזאת של הרעיון ("the notion") באופן בסיסי.

אם כן מה ניתן לעשות אל מול המגמה האינטלקטואלית שתוארה לעיל? ראשית, זהו פרויקט ארוך טווח, שצריך לזכות בו שוב במידה כלשהי של השפעה באותם "מרכזי ייצור תרבותיים" ("centers of cultural production"). צריך ליצור עיתונים או מחלקות אקדמיות, שיתחוו ויציגו את המציאות עפ"י האמת כפי שאנחנו רואים אותה, צריך ליצור מרחבים משלנו ("to create our own spaces"), צריך להגדיר את הפרמטרים של מה לגיטימי ומה לא, וצריך להפסיק לבזבז זמן ומשאבים על מספר דברים:

- להפסיק להאשים את ישראל בהסברה גרועה – הדובר הישראלי הוא המדכא (קרי, נתפס כמייצג את הגורם המדכא), והוא לא זה שיאמינו לו, לא משנה מה הוא אומר – זהו חוסר אמון בנרטיב של המדכא ("incredulity towards the master narrative");

- להפסיק להניח ש"אם נצניח את חנה סנש היא תנצח את הנאצים" – השיטה צריכה להיות "להשטיח" את דרזדן. כלומר, מאמר יפה ב"לה מונד" או ב"גארדיאן" פעם בחצי שנה לא יהפוך אותם לעיתונים ציוניים;

- להפסיק להחזין את חילוקי הדעות בינינו. אמנם זה מבורך שיש לנו דמוקרטיה, אבל מערכת יחסי הציבור הזאת היא תזמורת שצריכה לנגן יחדיו, תחת מנצח אחד. אם כל נגן ינגן יצירה אחרת, מה שייצא לא יישמע טוב. זה עסק מקצועי, כך הצד השני נוהג באופן יעיל ונחוש, ואנחנו צריכים לעשות כן גם מצידנו. בלי תאום ומטרה אחידה, ונכונות למאבק ארוך טווח, במשך שנות דור או יותר, אפילו לא נתחיל לשנות את המצב – יכול להיות שיהיו ניצחונות טקטיים קצרי טווח, אבל הם לא יישנו את התמונה בכללותה.

שיטות הסוואת ("כיבוש") של הדה-לגיטימציה תחת מטריית מטרות נעלות של חוק, צדק ומוסר: ניכר כי נהוג "כיבוש" מהותי של הדה-לגיטימציה באמצעות הנרטיב של הצדק, כלומר הצגת הדה-לגיטימציה בשפה ה"נקייה" של רדיפת הצדק. וזאת בחמישה ערוצים ראויים לציין:

1. המטריה, או הכיסוי, של האו"ם, על ידי אימוץ של החלטות של ארגוני האו"ם המוקיעים את ישראל בתחום הפרת זכויות האדם; כלומר, אם האו"ם על ארגוני מוקיעים את ישראל ללא הרף, נוצר הרושם כי יש דברים בגו, ושיש לכך יסוד מוצדק כלשהו לכל הפחות;

2. "שלטון החוק" ("rule of law"): אירופה, ארה"ב וקנדה הן תרבויות חוק ("legal culture"), שבהן אם אתה מוקיע דבר מה כ"לא חוקי" ("illegal"), אתה מוציא אותם מתחום הלגיטימיות. כך למשל את ההתנחלויות שמכנים אותן "לא חוקיות" ("illegal"), בעוד אפשר היה אולי לכנותן "לא נבונות" ("ill-advised"). כלומר יש

חזייה של הקו בין המותר (אפילו אם הוא לא נבון), לבין האסור בתכלית על פי שלטון החוק המהווה את עמוד התווך העיקרי של תרבותן של חברות בצפון אמריקה ובאירופה ("legal cultures"); כך נוצר הרושם שישראל הופכת יותר ויותר לישות הממוקמת מן העבר השני של מתרס החוקיות, שתכליתה בתחום ה"בלתי-חוקי", וככזאת איננה יכולה להמשיך ולזכות בהכרה כחברה מתוקנת, קרי של חברת חוק ותרבות חוק;

3. "זכויות אדם" ("human rights"): בתחום זו השתרשה לה דת חילונית רופפת ("a loose secular religion"), וכך כאשר ישראל מוצגת כ-"מגה-מפרה" של זכויות אדם, היא הופכת בהדרגה ל-"anti-Christ" החדש, כלומר לכופרת באותה הדת החילונית האוניברסאלית החדשה, עם כל המשמעויות הנובעות מכך;

4. גזענות – אם אתה מכנה את ישראל גזענית, מדינת אפרטהייד, אתה מציב אותה בצד הלא-נכון של הצדק, ובצד הלא-נכון של ההיסטוריה;

5. והיפוך השואה ("holocaust inversion") – הגנת ישראל כמדינה שמבצעת רצח-עם ("a genocidal state"), או כמדינה נאצית: כך, בעוד שאם ישראל היא גזענית או מדינת אפרטהייד, הרי שאין לה זכות להתקיים; אבל אם היא מדינה נאצית הרי שאז לא זו בלבד שאין לה זכות להתקיים, אלא כבר יש חובה לפעול ככל הניתן באופן אקטיבי על מנת שמדינה כזו לא תהיה לה זכות להתקיים.

בכל אלה נעשה שימוש במטרה "לכבס" את הדה-לגיטימציה. ויש לציין, למרבה הצער, כי אין זה רק נחלתם של שונאי ישראל, אלא מאפיינים מבין אלה ניתן לאתר גם בין ידידי ישראל לרוב, שנופלים למלכודת של תהליך ה"כיבוס" של הדה-לגיטימציה במסגרת הרובריקה של הצדק, וישראל סופה שהיא נוחתת בצד הלא-נכון של ההיסטוריה.

הסוגיה בהשתקפות במדינות נבחרות: בריטניה, צרפת בלגיה

תפיסה אנליטית אחת, הנוקטת גישה של "מלמעלה למטה" ("top down"), מבחינה בשני כוחות שמניעים את התופעה: השפעות מניעות ("forcing effects – driving"), והשפעות של היזון ("feedback effects") הנוטות להחמיר עוד את המצב. בדרג הרשמי, שני מניעים עיקריים המניעים את הגישה האירופית הם (1) ביטחון אנרגיה ("energy security"; ו-2) השאיפה לקיים יחסים טובים עם 56 מדינות ארגון המדינות האסלאמי (OIC) ובעלי ברית נוספים, כאשר יחסים טובים עם אלה מקבלים עדיפות על פני יחסים טובים עם ישראל. אך עד כאן המדובר בעיקר ביחסים רעים, ואין בכך כדי לקבוע כי זוהי דה-לגיטימציה. בבריטניה ניכר

כי ההסכמה עם דו"ח גולדסטון הייתה בגדר צביעות, מפני שהכוחות הבריטיים באפגניסטן נתקלים בבעיות דומות לאלו שישראל נתקלת בהן בלחימה בטרור, כולל בגרימת נפגעים אזרחיים, ולכן התמיכה בדו"ח הייתה כבגדר פגיעה באינטרסים הביטחוניים של בריטניה ובחופש הפעולה של כוחותיה באפגניסטן. מדינות אירופיות רבות, אם כן, מנסות להתאים את עצמן, לפיכך, לסדר היום של מדינות בעלות גישה קיצונית של דה-לגיטימציה, על מנת למצוא חן ("to ingratiate themselves") בעיני מדינות כאלה. אחד המניעים החבויים של התופעה הוא אנטישמיות לשמה, ושילוב זה, בין אנטישמיות קלאסית לבין הרצון למצוא חן בעיני הערבים, הוא עתיק יומין בפרוזדורי משרד החוץ הבריטי, למשל.

סיבה נוספת לתופעה היא כי האווירה ברובד האינטליגנציה הפוליטית מאמצת את הגישה שהמפעל הציוני הוא בלתי-לגיטימי, מפני שהעם הפלסטיני הוא העם המקומי ("indigenous peoples") הלגיטימי בחלק זה של העולם, ולכן אין למדינה הישראלית את מידת הלגיטימיות המוענקת למדינות אחרות בעולם. זוהי אמנם גרסת הקיצוניים בקבוצה, וחשוב לציין שיש גרסאות "קשות" ו"רכות" של ארגומנט זה. כך שניתן לומר שבראיה ש"מלמעלה למטה", יש סדר קדימויות דיפלומטי וכלכלי, והוא מתחבר לראיה רחבה יותר שהיא אידיאולוגית ותרבותית בהסתכלות על סוגיה זו, וזה מה שמוביל לאג'נדה של דה-לגיטימציה, ולא רק ביקורת ("criticism") על מדינת ישראל.

עוד יצוין כי הציבור הבריטי בכללותו איננו ממוקד בישראל, ולכן נראה שהוא נתון להשפעות שונות הנופלות על קרקע בתולית מבחינת תשומת הלב שלו. אמנם, המחשבה הצפויה היא כי בשל הגידול המתמיד בחלקו של המגזר המוסלמי צפוי שידגל מאליו אלמנט האנטי-ישראליות. אבל אין זה בהכרח כך, וסדר היום של המוסלמים באירופה, או בבריטניה בפרט, איננו קשור לישראל; אלה אנשים שבאו ממדינות מוסלמיות לבריטניה על מנת לשפר את חייהם, או לתת הזדמנויות לילדיהם, ואלה הנושאים העומדים בראש סדר היום שלהם. צריך אם כן לנתח את התופעה ברמות אחרות. הרמה הראשונה היא הדיון ברמה האקדמית-אינטלקטואלית-תקשורתית, שכן אלה הכוחות המכנים את עצמם "מעצבי דעת קהל" ("opinion makers"), במידה רבה של התיימרות. זה חורג מעניין של משרד החוץ הבריטי שהינו בעל אינטרסים במדינות ערביות.

ניכר כי על פני זמן, הייתה ירידה בתמיכה בישראל, החל מהתמיכה הגבוהה שהייתה ממלחמת העצמאות ועד מלחמת ששת הימים, שבה הייתה תמיכה ב-underdog, בדוד העומד מול גולית, אך כיום שואלים מיהו דוד ומיהו גולית? שכן ישראל הפכה בעיני רבים לגולית. אין באירופה תשומת לב לעריצות החמאס. עם זאת לא צריך להגזים בהשפעות של מגמות הדה-לגיטימציה ומאמצי החרם בבריטניה. כך למשל, לאחרונה הסכימה רשת Tesco, שהיא רשת

הסופרמרקטים הגדולה בממלכה המאוחדת, לשווק פרי הדר מספרד, בתקופות שישראל איננה מייצאת פרי הדר, תחת השם של המוצר הישראלי Jaffa – כלומר אין רתיעה מפני שיווק של מוצר שמקורו האמיתי מהאיחוד האירופי עם שם מותג ישראלי. אז ראוי אם כן גם לשמור על חוש הפרופורציה. נוסף על כך אנחנו כמובן גם מצויים על ערנות.

זה מזמן שקיימת בעיה עם האינטליגנציה הבריטית, אפילו, למשל, אם מסתכלים על התנהגותה במלחמת העולם השנייה. יש גם תופעה של "שמאל רך", ואף במפלגת הלייבור יש המאמצים גוון זה. בין השמרנים יש גם מידה של אנטישמיות ותיקה, אם גם היא מתונה מבעבר. מבחינת הפוליטיקאים, הגוש הגדול הוא "האמצע הרך", כלומר מרבית הפוליטיקאים כיום לא חושבים על הנושא, ומגיבים ללחצים שמופנים אליהם. לכן ניכר כי יש מגמה מדאיגה, אבל היא איננה כה בעלת עצמה כפי שחוששים בישראל ובין היהודים בקהילות אלו. אמנם צריך להתחשב בכך, אבל לא בהכרח תמיד צריך להתעמת עם התופעה חזיתית, מפני שפעמים המניעים אינם קשורים לישראל.

בריטניה היא בירת התקשורת, הרמקול המוצב על בסיס אוניברסאלי ייחודי, והאקדמיה הבריטית מושכת סטודנטים מכל העולם בשנות עיצוב בחייהם ("in their formative years"). בריטניה היא מרכז ה-NGOs, כמו OXFAM וארגון אמנסטי הבינלאומי, ששמו להם למטרה להשמיץ את ישראל ("to trash Israel") בנושא כיבוד זכויות האדם. זאת ועוד, הבעיה בבריטניה היא גם כי הבסיס של הקהילות היהודיות אינו איתן. יתרה מכך, שיא החוצפה הוא כאשר פרופסורים מישראל באים לבריטניה ומעודדים חרם על האוניברסיטאות שמעסיקות אותם בישראל, וזוהי תופעה שכיחה. אז היכן אותה תזמורת שאמורה לנגן יחדיו? המחשבה על תזמורת כזאת היא אוטופית ובלתי-מעשית לחלוטין, אלא אנחנו צריכים להכיר בכך שאנחנו נאלצים לעבוד בקקופוניה של קולות.

באשר לבריטניה, הממשלה היא אוהדת הרבה יותר מהציבור שבוחר בה, ולכן אנחנו חיים על זמן שאול, שכן הפער צפוי להצטמצם לרעתנו ולא בעדנו בעתיד, מפני שהם צריכים להיבחר. אם כן מה צריך לעשות? להוריד את הכפפות נגד הדה-לגיטימיזטורים, הם לוקים במידע שגוי ובמידע חסר ("ill-informed and mis-informed"), וצריך לסמן אותם. זוהי מלחמה, ולא דיון (debate) אינטלקטואלי, כי המלחמה מתנהלת נגדנו, וצריך לעשות שימוש בכל האמצעים שלא הופעלו – זהו שדה הקרב על יכולתה של ישראל לתפקד, ולהגן על עצמה, כי זכותה של ישראל להגנה עצמית נשחקת.

ניכר כי סחף נוסף בדעת הקהל באירופה אירע על רקע המשט, אך לא באופן מכריע בציבור הרחב, למשל בצרפת, על אף מאמצי אמצעי התקשורת להציג את ישראל כמדינה פיראטית ("pirate state"). בצרפת יש אמירה עתיקה שמתייחסת לשני הוגי הדעות שהיו פופולאריים בעבר, ריימון ארון וז'אן פול סרטור, שייצגו את שני קטבי הימין והשמאל –

ש"עדיף להיות טועה עם סרטור מאשר צודק עם ארון". ראייה זו עדיין מאפיינת את האינטליגנציה הצרפתית. כלומר, עדיף להיות נגד משהו ולא בעד משהו – לפני חמש שנים המטרה הייתה ארה"ב תחת ממשל בוש, או הגלובליזציה. לסוגיה הפלסטינית יש בולטות – היא קרובה, היא זמינה, רואים אותה הרבה. אמנם זהו לא נושא עיקרי בציבוריות בכללותה בצרפת, אבל זה כן נושא עיקרי אצל מי שנטלו לעצמם את גלימת "מעצבי דעת הקהל" ("opinion makers"). במצב זה, העיתונאים תופסים את המקום של האינטליגנציה, וכך גם המורים, שהינו ציבור ממורמר שמעמדו שקע בדור האחרון והוא זקוק לשליחות ("cause") כלשהי. אלה "מעצבי דעת הקהל", והם בהחלט מוטים. כך למשל, אינם מראים את פני משטר החמאס, אלא הוא מקבל דימוי של משטר אסלאמי מתון שעלול לשמש קרש קפיצה למעבר למשטר דמוקרטי. כאן אנו נכשלים באי-חשיפת פרצופו האמיתי של החמאס, למשל בכל הקשור לסעיף 7 באמנת החמאס הדוגל בציווי להרוג יהודים (לא ישראלים).

בזירה הפוליטית בצרפת – אין דה-לגיטימציה של ממש. אמנם בין הסוציאליסטים יש הבדל דורי, שכן בדור הקודם היו מקורבים למפלגת העבודה והייתה היכרות טובה עם ישראל, בעוד שבדור הנוכחי הקשר האינטימי עם מפלגת העבודה בישראל חלף, ואין היכרות עם ישראל. כמובן שלשמאל הקיצוני יש את האג'נדה שלו. אבל הבעיה הגדולה ביותר היא כי בין יידי ישראל רוחת הדעה שכל מה שמתרחש בחלק זה של העולם באופן המורחב – הוא באחריותה (קרי, באשמתה) של ישראל. כלומר, הדעה שאומרת כי אילו היה הסכם שלום עם הפלסטינים, לא היו בעיות באפגניסטן, או במקומות אחרים בעולם. זוהי תפיסה מושרשת באופן העמוק ביותר, וככל שהיא משונה היא בגדר משאלת לב ("wishful thinking") – קשה מאד לעקור אותה, וזה קיים ברמה הגבוהה ביותר בזירה הפוליטית. אפילו לאור ההתרחשויות במצרים, טוענים רבים שזו העת להסכם בין ישראל לפלסטינים. כיצד הדבר יועיל אינם מסוגלים להסביר, אבל בשורה התחתונה ישראל מואשמת ומורשעת כאשמה.

בבלגיה, ובראייה למתרחש בצרפת, ניכר כי בהחלט יש מגמה מדאיגה – משהו השתבש. בהפגנות בזמן עופרת יצוקה מרבית המפגינים, כנראה 95 אחוזים, היו מוסלמים. אבל המצב יוצר דילמה בקהילות היהודיות בשאלה אם מותר למתוח ביקורת על ישראל, או שצריך לתמוך בה בכל מקרה. מרבית אירופה איננה אנטישמית, וצריך להכיר בכך עובדתית שכיום יש בישראל ממשלה שדוגלת בסטאטוס-קוו, דבר המקשה על העמדות האירופיות. יש עייפות מהקונפליקט, והתנועה שמקדמת את הדה-לגיטימציה פועלת באופן שצובר אפקטיביות ואגרסיביות, לעיתים עד לגבול החוק, במידה שקשה להתנגד לה. הקהילה היהודית מתקשה לנסח את התמיכה בישראל תוך הבעת עמדה שהיא לא מסכימה עם כל מה שישראל עושה.

יורה לעצמה ברגל כאשר היא מבליטה שהלגיטימציה שלה נובעת מויתורים, ואילו הפלסטינים שלא ויתרו על דבר קיבלו "פס" (קרי, שחרור) מויתורים. ישראל צריכה להיות ערנית יותר בשפה שבה היא משתמשת, כי פעמים רבות ישראלים משתמשים בשפה כזו עד כי מה לה לישראל כי תלין על אויבותיה? אם מנהיגיה של ישראל עצמם, כולל ראשי ממשלה לשעבר, אומרים דברים כאלה, מה לנו כי נלין על אויבינו? כך לדוגמה, נאום שר הביטחון ברק, בנוכחותו של ראש הממשלה הפלסטיני, בכנס הרצליה הקודם, בדבר הצורך הדחוף להקים מדינה פלסטינית, וכך בראיונותיו שהעניק ראש הממשלה לשעבר אולמרט בעת פרישתו. כך ישראל עצמה נבלעה ("has been engulfed") על ידי הנרטיבה הפלסטינית, תוך שימוש במונחים כמו "הכיבוש", בלי להבין מה זכויותיה של ישראל. ישראל צריכה "to get its act together", להביא ליותר אחדות בעמדה ולנקוט, משנה זהירות בשימוש הרופף בשפה בעת מלחמה (על דעת הקהל והדה-לגיטימציה).

ישראל נסוגה מלבנון ב-2000, עם תעודת יושר מטעם הקהילה הבינ"ל שהתייצבה על הגבול הבינ"ל המוכר, רק על מנת שכעבור חודשים ספורים החל מסע לחצים עליה להיענות לדרישות חזבאללה לסגת מחוות שבעא. ישראל נסוגה מעזה ב-2005, אבל באירופה עדיין מתייחסים ל"כיבוש" של עזה על ידי ישראל. הטענה שישראל לא עשתה מספיק על מנת להגיע להסכם עם הפלסטינים – מופרכת. ישראל באופן עקבי, תחת ממשלות שונות, עשתה ניסיונות להגיע להסכמים סבירים, וכל המאמצים נדחו על ידי הפלסטינים. ממשלת ברק, ב-2000/1, במו"מ בקמפ דייוויד, ובמיוחד בהסכם טאבה, הציעה שתי מדינות כולל בירת המדינה הפלסטינית במזרח ירושלים, וההצעה נדחתה על ידי הפלסטינים. מי שקורא את 1700 המסמכים של ויקיליקס מגלה שהצעת אולמרט ב-2007 הייתה דומה, וגם היא נדחתה. פשוט צריך להבין שהפלסטינים, כמו גם יתר הערבים באזור, מסרבים להכיר בלגיטימיות של ישראל.

בדיון נשמעו שוב ושוב טענות כי ישראל איננה עושה מספיק על מנת להפיג את הדימויים השליליים הדבקים בה בשל הנסיבות האובייקטיביות, ובשל מדיניות ממשלת נתניהו. נטען כי יש דימויים שקשה מאד להסביר, וזהו האפקט השוחק ("הקורוסיבי") של הכיבוש הנמשך – תמונה אחת משפיעה על דעות, וצריך לעשות הכל על מנת למנוע תמונות כאלה. כמו כן התחושה בין ישראלים שאירופה הופכת יותר ויותר מוסלמית איננה מדויקת ויש לעקור אותה. על כל פנים, נטען, הקיפאון המדיני גורם לנזק עצום. ישראל לא עשתה די על מנת לקעקע את עמדת שוללי הלגיטימציה. כעת קיימת הזדמנות לקדם את התהליך המדיני, על מנת לצאת מהגדה המערבית, לעשות עסקה והסכם עם עבאס, פיאד וערקאת, וזה יקעקע לחלוטין את עמדת שוללי הלגיטימציה של ישראל – למעט כמובן הקיצוניים שאותם לא ניתן לרצות, אבל על הציבור האירופי בכללותו תהיה לכך השפעה מרחיקת לכת לטובה. הציבור עייף מהתמונות ומהדימויים שלא ניתן לסתור אותם, ותמונות אלה, אם תימשכנה, תקעקענה את מעמדה של ישראל, כי הציבור מיד מייחס אותן לשליליות של ישראל. צריך לא רק להתעמת עם היריב, אלא צריך גם להתחשב בידידים וליפות את כוחם ("to empower them").

גם דוברים אחרים שללו את הקביעה כי אין זה משנה מה ישראל עושה. אנשים במערב אירופה כן מבינים מה המדיניות של הממשלה בישראל, ויש בעיה עם ממשלה שמצהירה על רצונה בשלום עם הפלסטינים אבל ממשיכה לבנות בהתנחלויות. כמו כן, הנטייה של ממשלות בישראל להעדיף יותר ויותר את השימוש בכוח במקום בדיפלומטיה, שהיא יסוד במדיניות, היא שלילית – לא טוב לדבר בכוח. אנשים באירופה, שלא היו עדים למלחמה מאז מלחמת העולם השנייה, לא מבינים אלימות ושימוש בכוח. נטען כי לא ניתן להצדיק את הכיבוש. וכן, לא צריך להיות מנהל אחד – יש כאן ריבוי דעות, וזה טוב, אסור שיהיה קול אחד; כך בהיסטוריה היהודית תמיד היו הרבה קולות, וגם היום אין מסר אחיד שיכול היה לאחד הקול היהודי בתפוצות.

עוד, ישראל איבדה את הקשר עם הנוער היהודי בתפוצות, אין מכנה משותף כפי שהיה בעבר, כמו הקיבוץ שבו בילו בני נוער יהודים לרוב – וגם בני נוער לא יהודים, בדגש על גרמניה; כיום רק תל-אביב נראית מושכת לנוער התפוצות, כעיר "ללא הפסקה". ועוד, צריך להבחין הן המוסלמים המתונים באירופה לבין הקיצוניים, וצריך לגייס את המוסלמים המתונים מפני שהם מנוף על מנת למתן את הקיצונים. במצרים אנחנו רואים את החשיבות של הערוצים החדשים – טוויטר ופייסבוק – צריך להשקיע בזה, ובטלוויזיית אינטרנט.

מנגד, בדיון הובלט כי התמונה המוצגת, בדבר חוסר היענותה של ישראל לצורך לקדם את התהליך עם הפלסטינים – חד-צדדית, עד מופרכת. שכן, קיימת א-סימטריה יסודית: הפלסטינאים מדברים על זכויות היסטוריות, וישראל מדברת על שלום ועל ויתורים. הפלסטינים לא ויתרו על דבר, לא אמרו דבר טוב כלשהו על ישראל מאז 1993. כך קורה שישראל

המכון למדיניות ואסטרטגיה
בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
המרכז הבינתחומי הרצליה

ת.ד. 167 הרצליה 46150
טל: 09-9527389
פקס: 09-9527310
דוא"ל: ips@idc.ac.il
www.herzliyaconference.org